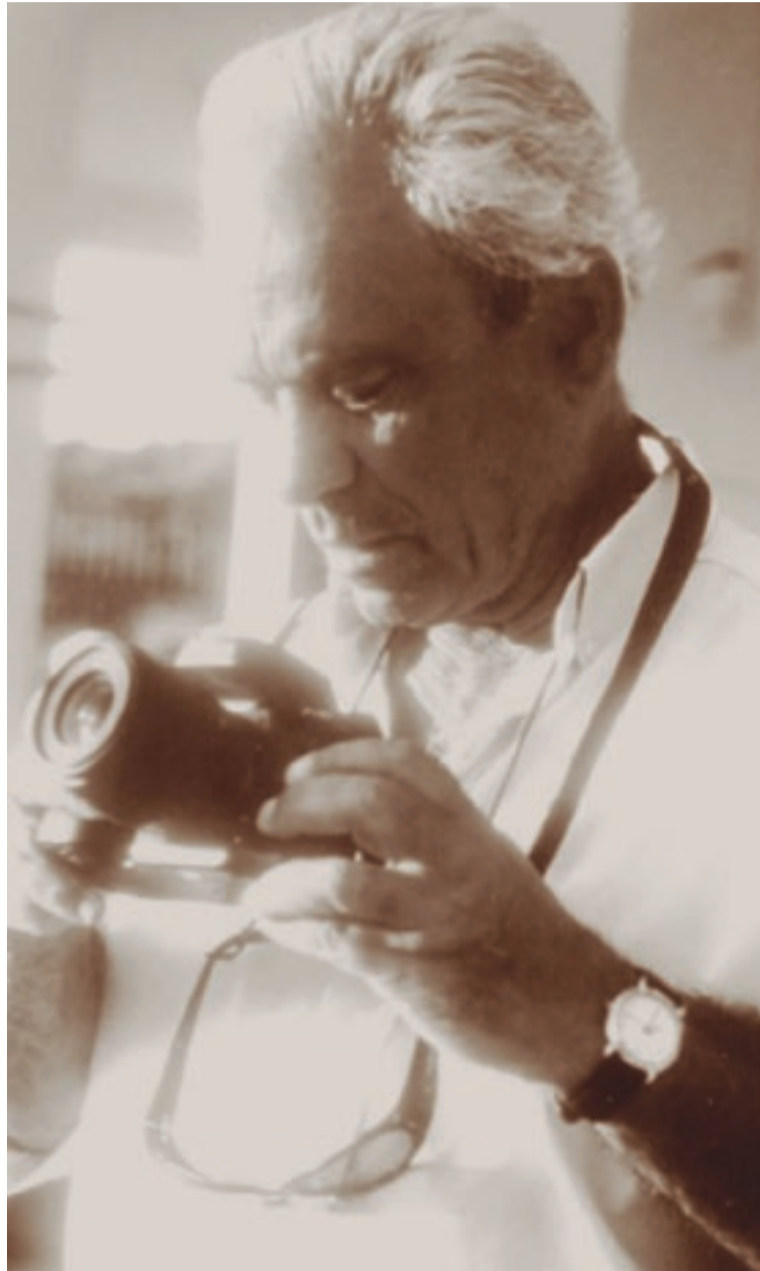

Η «Ελληνική Πομπηία» του Πέτρου Θέμελη

ΓΡΑΦΕΙ:
Νίκος
ΠΑΠΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ελληνική Πομπηία» έχουν ονομάσει την Αρχαία Μεσσήνη, την πολιτεία που ανέδειξε ο πρωτοπόρος και οραματιστής αρχαιολόγος Πέτρος Θέμελης, η οποία αποκαλύπτει τους θρύλους και την ιστορία της ύστερα από τη συστηματική έρευνα και ανασκαφή, αποκατάσταση και αναστήλωση. Η υποδειγματική διαμόρφωση και η μοναδική ανάδειξη του χώρου της αρχαίας πόλης, σε αντίθεση με άλλους εμβληματικούς ιστορικούς τόπους της χώρας, όπου είναι δυσχερές έως αδύνατη η επίσκεψη, η πρόσληψη και η αφομοίωση παραστάσεων, μέσα από τάφρους και σκάμματα και ερείπια, μεταφέρει τον επισκέπτη σε μια άλλη διάσταση, καθώς η περιήγηση στις οδούς, στα κτίρια, στους βωμούς, στα ιερά προσκαλεί σε μια απολαυστική επανασύνδεση με έναν μεγάλο πολιτισμό.

Ο Θέμελης με ζήλο και αξιοθαύμαστη επιμονή ένας από τους πλέον σημαντικούς Έλληνες αρχαιολόγους, με διεθνή ακτινοβολία, με πρωτοπόρο πνεύμα, μεταμόρφωσε τα ερείπια της αρχαίας πόλης σε ένα σύγχρονο αρχαιολογικό πάρκο, αναστήσε την αρχαία πολιτεία, τη μετέτρεψε σε μια όλη ιστορίας και πολιτισμού, καθώς τα μνημεία εξιστορούν το πλούσιο παρελθόν στον επισκέπτη και συλλειτουργούν με την κοινωνία της εποχής μέσα σε ένα αλώβητο και γαλήνιο φυσικό περιβάλλον. Η Αρχαία Μεσσήνη, η «Ελληνική Πομπηία», όπως την αποκαλούν πλέον οι διεθνείς τουριστικοί οδηγοί, προσκαλεί τον επισκέπτη σε έναν ιδιαίτερο χωροχρόνο, σε μοναδικό διάλογο, σε μια διαδρομή σκέψης και στοχασμού, εκεί «όπου έργα τραβούν μαζί τους τον άνθρωπο ψηλά στην ιδέα, που αποτελούν τη μορφή θαυμασμού του και του σεβασμού του για τις αναπάντεχες δυνάμεις της φύσης, όχι για την έκφραση του τρόμου», σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Χρήστο Καρούζο.

Εκεί όπου άλλοι περιώνυμοι αρχαιολογικοί και ιστορικοί χώροι της χώρας εκθέτουν και επιδεικνύουν και παρουσιάζουν κατάλοιπα μόνο του αρχαίου κόσμου, ανάμεσα σε τομές και όστρακα και μάρμαρα, η Αρχαία Μεσσήνη, η Πομπηία της Ελλάδος, η Αρχαία Μεσσήνη, η μοναδική πολιτεία που ύψωσε ο Θέμελης και που την κατέστησε σημείο αναφοράς στα διεθνή αρχαιολογικά και ιστορικά χρονικά, αποτελεί σημείο αναφοράς και ασφαλώς πολύτιμη διδαχή για τους Έλληνες αρχαιολόγους και ερευνητές.

Για τους μελλοντικούς ανασκαφείς της χώρας που σκάπτουν και αναζητούν το ιστορικό παρελθόν, αλλά εγκαταλείπουν έρμια τα κειμήλια της επιστημονικής τους έρευνας και ανησυχίες, αφού οι χορηγίες ή τα προγράμματα ΕΣΠΑ αδυνατούν να ολοκληρώσουν και να προωθήσουν έργα πολιτισμού. Έργα που ανέδειξαν και αναδεικνύουν τον μοναδικό πλούτο της Ελλάδος, που αποτέλεσε και απο-

τελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας: τον πολιτισμό, την τέχνη, την παράδοση.

Ο Θέμελης λάτρευε την Ελλάδα, και το πάθος του για την ιστορία της χώρας που γέννησε την τέχνη και τον πολιτισμό οδήγησε τα βήματά του εδώ, στην Αρχαία Μεσσήνη, στην πολιτεία όπου και έζησε το όνειρό του, εδώ όπου και τον φιλοξενεί σε χώρο μύθου και πραγματικότητας και εδώ όπου αναστήσε από ερείπια και λιθοσωρούς μια αρχαία πόλη. «Δεν είναι δυνατόν να καταγραφεί η μαρτυρία των αισθήσεων που μετέχουν στον καθημερινό μόχθο της αποκάλυψης των υλικών κατάλοιπων του παρελθόντος» υποστήριζε με πάθος. «Μένουν έξω από τα επιστημονικά γραπτά σου το άγουρο ζύπνημα και η μόνιμη νοσταλγία του ύπνου, η πρωινή υγρασία που σου προυσιάζει τα κόκαλα, η αναμονή της θέρμης του ήλιου που ξεμυτάει απ' το διάσελο ως μέγιστη ευχαρίστηση που σου αγγίζει την πλάτη και απλώνεται σταδιακά σε ολόκληρο το σώμα.

ΠΛΕΓΜΑ ΒΙΩΜΑΤΩΝ

Όλο το πλέγμα βιωμάτων του ανασκαφικού παρόντος μένει αναπόφευκτα έξω από το κείμενο που περιγράφει την επαφή σου με το παρελθόν, απουσιάζει η συγκίνηση της πρώτης επαφής με το εύρημα, η ιδιαίτερη αίσθηση της πρώτης ανάγνωσης μιας επιγραφής. Πώς να αποτυπωθεί η αγαλλίαση μιας νέας συγκόλλησης χειρών, ποδιών, πτυχών στο ακέφαλο άγαλμα που έφερε στο φως, των νέων θραυσμάτων που συνανήκουν και συμπληρώνουν την περσινή επιγραφή;»

Ο Πέτρος Θέμελης είχε εκφράσει την απογοήτευσή του για την αρνητική κριτική συναδέλφων του, αλλά και για την αδυναμία της Πολιτείας προκειμένου να υποστηρίξει το γιγάντιο έργο αναστήλωσης και ανασύστασης της Αρχαίας Μεσσήνης, την οποία παρέδωσε στην τοπική κοινωνία πα-

ρακαταθήκη πολύτιμη, θησαυρό ανεξάντλητο. Η διατήρηση, προστασία και αξιοποίηση της μοναδικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν προνομιακό πεδίο για συνεργασία και αειφόρο ανάπτυξη.

«Πρώτιστα μια δυναμική αντίληψη για τα μνημεία» δεν τα αντιμετώπισε ως ιστάμενο κατάλοιπο ενδόξου παρελθόντος» υπογράμμισε, ωστόσο, στην ομιλία της η υπουργός Πολιτισμού Στυλ. Μενδώνη, κατά την εξόδιο ακολούθια του διαπρεπούς Έλληνα αρχαιολόγου. «Το ενδιαφέρον του δεν στρεφόταν μόνο στην αποκάλυψη ενός μνημείου ή στην έκθεση κάποιων ευρημάτων. Πρώτιστο μέλημά του ήταν η ολοκληρωμένη προστασία των μνημείων, από την ανασκαφή μέχρι την απόδοσή τους στην κοινωνία, την αλληλεπίδρασή τους με την καθημερινότητα των πολιτών και το σύγχρονο καλλιτεχνικό γίγνεσθαι. Χωρίς φόβο, αλλά με γνώση και πάθος». «Πήρα εργάτες στην ανασκαφή ντόπιους από τα γύρω χωριά, που νιώθουν καλύτερα από μας τα δώρα της γης τους» έλεγε. Αναφερόταν, γελώντας, στην αρνητική κριτική συναδέλφων του, όταν αποφάσισε, χωρίς να ρωτήσει κανέναν, και φύτεψε γκαζόν στη Μεσσήνη. Δεν ενδιαφερόταν να παρακάμψει τις ποικίλες αντιδράσεις. Πόσο μάλλον να απολογηθεί για την

«πράξη» του. Επεδίωκε να πείσει για την ορθότητα της προσέγγισής του. Πίστευε πως ο προσφορότερος δρόμος για την ανάδειξη της Αρχαίας Μεσσήνης ήταν το άνοιγμά της στην κοινωνία. Να γίνει χώρος εκδηλώσεων, εκθέσεων, καλλιτεχνικών εκφράσεων. Αγάπησε τους αρχαίους καλλιτέχνες, αλλά και τους σύγχρονους. Απόλαυσε οι μαγικές μουσικές νύχτες στο Εκκλησιαστήριο, μέρος αδιάσπαστο του συμπλέγματος του Ασκληπείου, κι αργότερα στο Θέατρο. Ο Πέτρος εμφορείτο από την αντίληψη της ολιστικής επιστράτευσης και της δημιουργικής αξιοποίησης κάθε διαθέσιμου πόρου, ανθρώπινου και υλικού, δημόσιου και ιδιωτικού.

«Φύτεψε γκαζόν!» στην Αρχαία Μεσσήνη και φύτεψε μυρρίνια άνθη και δέντρα και φυτά, και τον κατηγορήσαν οι συνάδελφοί του. Ψύχωσε κίονες και διαμόρφωσε οδούς και περιπάτους και μοναδικές διαδρομές από την είσοδο του χώρου έως και το Μουσείο των Σαιθιδών, στην άκρη του Σταδίου, και τον κατηγορήσαν αρχαιολόγοι συνάδελφοί του. Ανέσκαψε και διαμόρφωσε και επανέφερε σε λειτουργία το Αρχαίο Θέατρο και το Εκκλησιαστήριο και το Στάδιο, δημιούργησε νέους πρωτοποριακούς εκθεσιακούς χώρους, δημιούργησε μια απάραμιλλη «Ελληνική Πομπηία» μέσα

από τα χώματα και τα χαλάσματα και τα ερείπια, και τον κατηγορήσαν συνάδελφοί του που επιθυμούν τους χώρους της Ιστορίας και του πολιτισμού, τα κατάλοιπα των προγόνων να καλύπτουν η ερημία του θέρους και το θλιβερό άσμα των τεττίγων που αναμένουν τις φιλεύσπλαχνες ιδιωτικές χορηγίες.

«Είναι ακριβός ο πολιτισμός και ακριβότερη η αποκάλυψη, η ανάδειξη, η συντήρησή του. Καλοδεχούμενος εκείνος που προαιρείται να συμβάλει» έλεγε, όταν τον σχολίαζαν για τις χορηγίες που δεχόταν για την υποστήριξη του έργου του, πολύ πριν το fundraising γίνει μόδα» είχε τονίσει η υπουργός Πολιτισμού για τον Πέτρο Θέμελη. «Εβρισκε χρήματα, δημόσια, αλλά και ιδιωτικά, για το εξαιρετικά απαιτητικό και πολυδάπανο έργο στην Αρχαία Μεσσήνη, λόγω της έκτασης του χώρου και της πληθώρας των οικοδομημάτων του. Είχε από την αρχή στον σχεδιασμό του την ανάδειξη ενός μείζονος αρχαιολογικού χώρου, ιδιαίτερου ιστορικού ενδιαφέροντος, ακολουθώντας πιστά την αντίληψη της αναπτυξιακής διάστασης του πολιτισμού. Σχεδιασμό και δράσεις που πρέπει να αποτελούν πυξίδα μας για εγχειρήματα ανάλογου μεγέθους. Αυτός ήταν ο τρόπος της δουλειάς του, αυτό πρέπει να εμπεδωθεί ως πρότυπο».

ΑΓΩΝΙΑ

Ήδη, προ ετών, ο Πέτρος Θέμελης είχε εκφράσει την αγωνία του για την έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους της Πολιτείας, και ιδιαίτερα εκ μέρους του υπουργείου Πολιτισμού (ως κυρίως διαχειριστή ιδιωτικών χορηγιών), για την ανάδειξη της Αρχαίας Μεσσήνης: «Δυστυχώς από το 2015 ως σήμερα (βλ. άρθρο του Θέμελη στις «Σελίδες πολιτισμού» της «κυριακάτικης δημοκρατίας», 4/1/20), «η δυνατότητα χρηματοδότησης και εκτέλεσης έργων αναστήλωσης, διαμόρφωσης και ανάδειξης στην Αρχαία Μεσσήνη διακόπηκε απότομα και αδικαιολόγητα από το υπουργείο Πολιτισμού με την κατάργηση του θεσμού των επιστημονικών επιτροπών, οι οποίες λειτουργούσαν επιτυχώς επί σειράν ετών και είχαν συσταθεί ακριβώς με στόχο τη δυνατότητα εκτέλεσης έργων και από μη κρατικούς φορείς. Μόνο η επιστημονική επιτροπή των έργων της Ακρόπολης (η ΕΣΜΑ) δεν καταργήθηκε, γιατί περιλαμβάνεται στον ιδρυτικό νόμο της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολεως (την ΥΣΜΑ), για τη σύνταξη και την έγκριση του οποίου είχε φροντίσει ο αείμνηστος πρόεδρος της επιτροπής, καθηγητής Χαράλαμπος Μπούρας».

Η «Πομπηία της Ελλάδος», η Αρχαία Μεσσήνη, η πολιτεία που αγάπησε και ανέδειξε, η μακαρία γη που ανέσκαψε και εκεί όπου όρθωσε μνημεία απάραμιλλης τέχνης και πολιτισμού, η γη της δικής του επαγγελίας φιλοξενεί πλέον τον Πέτρο Θέμελη, όπως ακριβώς επιθύμησε, ανάμεσα στους κίονες που ύψωσε και τους ερείπια που με άφραστη γνώση και υπομονή συνέθεσε, ανάμεσα στα αρώματα του δικού του μεθυστικού κήπου και στις επιγραφές και στους ίχους ενός θιάσου αόρατου, που τον συνοδεύουν με αρμονίες μυστικές, ακατάληπτες πιθανώς, στο τελευταίο του ταξίδι.

Ένα έτος απουσίας του πρωτοπόρου και οραματιστή αρχαιολόγου Πέτρου Θέμελη από την Αρχαία Μεσσήνη